

Плачинда Т.С.¹

До проблеми формування професійно важливих якостей авіаційних спеціалістів

¹ *Плачинда Тетяна Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної та психофізіологічної підготовки, Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кіровоград, Україна*

У статті розглядається питання професійної підготовки авіаційних спеціалістів; психофізіологічні якості, що необхідні для професійної діяльності авіафахівців та роль фізичної підготовки у формуванні фізичних і психофізіологічних якостей майбутніх авіаспеціалістів. Наведені засоби фізичного виховання, що застосовувалися на заняттях з фізичної підготовки для формування професійно важливих якостей майбутніх авіафахівців.

Ключові слова: авіаспеціалісти, фізична підготовка, психофізіологічні якості, курсанти, льотний навчальний заклад, професійна підготовка.

Галузь цивільної авіації за останні десятиліття зазнала значних змін у розбудові повітряних суден, їх удосконаленні та модернізації. Літаки стали більш автоматизовані, що в свою чергу призводить до покращення роботи льотчиків, але поряд з цим і збільшуються вимоги до психологічних та психофізіологічних якостей авіаспеціалістів, адже головною ланкою під час керування повітряним судном залишається особистість пілота.

Сьогодні висуває високі вимоги, як до особистих знань, так і до фізичної та психофізіологічної підготовки льотного складу. Дані вимоги обумовлюються також впливом несприятливих факторів на організм льотчика під час польоту (перевантаження, ймовірна гіпоксія, шуми тощо), величезним потоком інформації, яка надходить у польоті, гострим дефіцитом часу для прийняття рішення, підвищенням нервово-психічним напруженням, пов'язаним з відповідальністю за прийняття рішення. Сучасний стан психологічної готовності курсантів до льотної діяльності свідчить про недостатню ефективність її формування у ВНЗ [2, с. 7], тому одним із завдань вищих навчальних закладів, що готують авіаспеціалістів, є поліпшення якості підготовки льотного складу, підвищення фізичних і психофізіологічних можливостей професіоналів цивільної авіації. Велика роль у вирішенні цієї проблеми відводиться фізичній підготовці.

Проблематикою професійного становлення спеціалістів у процесі занять фізичним вихованням займалися такі вчені як: О. Зарічанський, Р. Римик, С. Халайджі, О. Ярмошук та ін. Серед наукових досліджень в авіаційній галузі слід відзначити роботи В. Асріяна, О. Керницького, Р. Макарова, В. Марищука, Н. Орленко, Л. Парфьонові, Т. Пашенко, Ю. Щербини та ін.

Аналіз льотної діяльності переконує в тому, що сучасні можливості авіаційної техніки обумовлюють необхідність науково обґрунтованого

формування особистісних, індивідуально-психологічних, психофізіологічних і фізичних якостей майбутніх пілотів [3, с. 2]. Зважаючи на специфіку навчання курсантів льотного навчального закладу та вимоги майбутньої професії особливу увагу необхідно приділяти фізичним та психофізіологічним якостям майбутніх авіаспеціалістів. В льотній вищій школі фізична підготовка викладається з урахуванням вимог професійної підготовки авіаспеціалістів. Тому співвідношення загальної фізичної підготовки та спеціальної розподіляється наступним чином: I курс навчання – 70% загальної ФП та 30% спеціальної; II курс 50% / 50%; III курс 70% спеціально ФП і 30% загальної ФП. Це дає змогу на останніх роках навчання у ВНЗ приділяти основну увагу саме формуванню психофізіологічних якостей авіафахівців.

З метою вивчення впливу занять з фізичного виховання на формування та удосконалення професійно важливих якостей курсантів льотних навчальних закладів, нами було проведено дослідження.

Курсантам був запропонований психологічний тест “Таблиця Шульте”, призначення якого – визначення в опитуваних стійкості уваги та динаміки працездатності. Для цього курсантам почергово пропонується п’ять таблиць, на яких у довільній формі розміщені числа від 1 до 25. Опитуваний відшукує, показує та називає числа в порядку їх зростання. Проба повторюється з п’ятьма різними таблицями. Основний показник – час виконання, а також кількість помилок окремо по кожній таблиці. Результат менше за 1,0 вважається високим рівнем, від 1,0 до 1,5 – середній і від 1,5 та вище – низький рівень.

У дослідженні брали участь курсанти першого, другого та третього курсів у кількості 260 осіб. З них першого курсу – 84 курсанта, другого курсу – 88 осіб та третього – 88 курсантів. Результати дослідження наведені в таблиці 1.

Результати дослідження курсантів за таблицею Шульте

Рівень / курс	Низький, %			Середній, %			Високий, %		
	I курс	II курс	III курс	I курс	II курс	III курс	I курс	II курс	III курс
Стійкість уваги	38	24	12	47	41	31	15	35	57
Динаміка працездатності	29	19	9	44	38	36	27	43	55

Дані таблиці 1 свідчать про те, що в курсантів першого курсу переважає низький і середній рівень, як у динаміці працездатності, так і в стійкості уваги, що означає низький рівень психофізіологічних якостей розвитку осіб які вступили до льотного навчального закладу. Після проходження курсу з фізичного виховання показники курсантів другого та третього курсу значно покращилися, що говорить про позитивний вплив фізичного виховання на формування психофізіологічних якостей.

Під час занять з фізичної підготовки, які направленні на формування та вдосконалення психофізіологічних якостей курсантів нами використовувалися такі засоби фізичного виховання як спортивні ігри (баскетбол, волейбол, футбол), легка атлетика, акробатика та вправи на спеціальній апаратурі (стаціонарне гімнастичне колоесо, підвісна колода та платформа, що обертається). Широко застосовувалися вправи зі спортивних ігор з ускладненими умовами та виконанням додаткової інформації на тлі основної [1, с. 19-20]. Наприклад:

1. З вихідного положення основна стійка зробити два перекиди боком, два перекиди вперед, взяти два баскетбольних м'яча і вести їх одночасно двома руками з обведенням стійок.

2. Після виконання 10 обертів на платформі, що обертається, виконати 5 кидків у баскетбольне кільце з лінії штрафного кидка (м'ячі подає партнер).

3. Виконувати верхню передачу волейбольного м'яча над собою з виконанням обертів на 180° (360°) після кожної передачі.

4. Виконання волейбольних подач через закриту волейбольну сітку.

5. Після п'яти обертів на 360° влучити у ворота футбольним м'ячем тощо.

Висновки. 1. Фізична підготовка має невичерпні можливості з формування в авіаційних фахівців професійно важливих фізичних, психологічних і психофізіологічних якостей, які багато в чому визначають успішність освоєння обраної професії, високу психофізіологічну надійність фахівця в екстремальних умовах діяльності, а також професійне довголіття та тривалість його життя загалом. Багатьма дослідженнями встановлено, що спеціальними вправами і методичними прийомами можна успішно розвинути цілий ряд психофізіологічних і навіть психологічних якостей: швидкість дій, просторове орієнтування, здатність працювати в умовах нервової напруги тощо.

2. Проведене дослідження показало, що заняття з фізичного виховання відіграють важливу роль у формуванні професійно важливих якостей курсантів льотного навчального закладу. Льотна праця вимагає цілого комплексу фізичних і психофізіологічних якостей, що визначають готовність авіаспеціаліста виконати професійні завдання, що стоять перед ним, в звичайних умовах і при дії різного роду стресс-факторів. Найбільш ефективно сприяє підвищенню можливостей організму авіаспеціаліста цілеспрямована фізична підготовка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов Э.С. Методические рекомендации по вестибулярной тренировке курсантов-пилотов. – Кировоград: КВЛУ ГА, 1989. – 24 с.
2. Керницький О.М. Методика формування психологічної готовності курсантів-льотчиків до льотної діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / О.М. Керницький; Укр. інж.-пед. акад. — Х., 2005. — 19 с.
3. Орленко Н.А. Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх пілотів у вищих навчальних закладах: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.А. Орленко; НАУ – К., 2010 р. – 20 с.
4. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: Метод. рекомендації / Укл.: І.І. Заплішний, П.І. Щербак. – Ніжин: Ніжинський держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, 2002. – 20 с.

Plachynda T.S. The problem of formation of professionally important qualities of aviation specialists

Abstract. The article discusses training aviation specialists, physiological qualities required for professional flight specialists and the role of physical fitness in shaping the physical and physiological qualities of future aviation specialists.

Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. 2013, Vol. 7.

These means of physical education, applied in the classroom for physical fitness to create professionally important qualities of future flight specialists.

Key words: aviation specialists, physical training, physiological quality cadets, flight school, training.

Плачинда Т.С. К проблеме формирования профессионально важных качеств авиационных специалистов
Аннотация. В статье рассматривается вопрос профессиональной подготовки авиационных специалистов; психофизиологические качества, необходимые для профессиональной деятельности авиаспециалистов и роль физической подготовки в формировании физических и психофизиологических качеств будущих авиаспециалистов. Приведены средства физического воспитания, которые применялись на занятиях по физической подготовке для формирования профессионально важных качеств будущих авиаспециалистов.

Ключевые слова: авиаспециалисты, физическая подготовка, психофизиологические качества, курсанты, летное учебное заведение, профессиональная подготовка.